

Sygn. akt I UK 277/19

POSTANOWIENIE

Dnia 25 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera

w sprawie z odwołania A. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o wysokość należności z tytułu nieopłaconych składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 czerwca 2020 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 22 lutego 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w B. , wyrokiem z 6 czerwca 2018 r., oddalił odwołanie ubezpieczonej A. B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Oddziału w B. z 9 marca 2018 r., stwierdzającej, że ubezpieczona jest dłużnikiem z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy. oraz określającej zadłużenie wraz z należnymi odsetkami za zwłokę, liczonymi na dzień 9 marca 2018 r., w łącznej wysokości 77.158,17 zł.

Sąd pierwszej instancji za okoliczność bezsporną uznał, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z 12 stycznia 2015 r. ustalił dla ubezpieczonej A. B. ustawodawstwo polskie jako ustawodawstwo właściwe w zakresie ubezpieczeń społecznych, poczynwszy od 1 maja 2010 r. Prawomocnym wyrokiem z 28 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w B. (sygn. akt VI U (...)) oddalił odwołanie A. B. od decyzji z 12 stycznia 2015 r. Niekwestionowaną okolicznością

w sprawie było także to, że ubezpieczona w okresie objętym decyzją faktycznie prowadziła i prowadzi działalność gospodarczą na terytorium Polski.

Odnosząc się do zarzutów stawianych w odwołaniu podlegającym rozpoznaniu w obecnej sprawie, w którym ubezpieczona kwestionowała podleganie ubezpieczeniom społecznym w Polsce, Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że w postępowaniu sądowym ubezpieczona mogła żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez organ rentowy w zakresie jej zadłużenia składkowego i wykazywać swoje racje odnoszące się do przedmiotu sporu objętego zaskarżoną decyzją, czyli należności składkowych. Nie mogła natomiast żądać czegoś, o czym organ rentowy nie decydował w swym rozstrzygnięciu. W zaskarżonej decyzji z 9 marca 2018 r. organ rentowy rozstrzygał jedynie o istniejącym długu składkowym ubezpieczonej, a nie o określeniu dla niej właściwego ustawodawstwa z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i wykonywania pracy najemnej na terenie Republiki Słowackiej. Kwestia ustalenia dla wnioskodawczyni właściwego ustawodawstwa została już w sposób prawomocny przesądzona decyzją z 12 stycznia 2015 r. (i wyrokiem Sądu Okręgowego z 28 kwietnia 2015 r.).

Ubezpieczona A. B. wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego w B. , którą Sąd Apelacyjny w (...) oddalił wyrokiem z 22 lutego 2019 r.

Sąd odwoławczy stwierdził, że skoro decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 12 stycznia 2015 r. wyraża (wiążący w obecnym postępowaniu sądowym) stan prawny w zakresie podlegania przez ubezpieczoną ustawodawstwu polskiemu, a jednocześnie nie ma sporu co do faktycznego prowadzenia przez ubezpieczoną w okresie objętym zaskarżoną decyzją pozarolniczej działalności gospodarczej na terenie Polski, to nie istniała potrzeba ponownego weryfikowania, czy A. B. od maja 2010 r. do stycznia 2015 r. z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym oraz wypadkowemu w Polsce. Odnosząc się bezpośrednio do kwestii należności składkowych, Sąd drugiej instancji uznał, że Sąd Okręgowy zasadnie przyjął, iż analizowane należności nie były przedawnione.

A. B. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...), zaskarżając wyrok w całości i opierając skargę na podstawach:

1) naruszenia przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 477^{14a} k.p.c. przez zaniechanie uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania oraz art. 365 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie istnienia w obrocie prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego Republiki Słowackiej z 30 stycznia 2019 r., oraz

2) naruszenia prawa materialnego, to jest art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 13 pkt 4, art. 32, art. 46 ust. 1 i art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.) przez uznanie, że skarżąca jest płatnikiem składek z tytułu prowadzonej działalności i tym samym przyjęcie, że podlegała ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w Polsce oraz art. 13 ust. 3 Rozporządzenia (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L. 2004, nr 166, s. 1) oraz art. 5 w związku z art. 16 ust. 2 i 3 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania Rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. UE L. 2009, nr 284, s. 1).

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy przez stwierdzenie, że A. B. nie jest zobowiązana do opłacania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy. za okres od maja 2010 r. do stycznia 2015 r. z uwagi na zatrudnienie w innym Państwie Członkowskim UE na podstawie umowy o pracę i wykonywanie pracy najemnej na terenie innego Państwa Członkowskiego UE oraz posiadanie z tego tytułu zgłoszenia do ubezpieczenia słowackiego w spornym okresie; względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) w całości oraz uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w B. z 6 czerwca 2018 r. albo uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego w B. oraz decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. Skarżąca wniosła także o zasądzenie od organu

rentowego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W ocenie skarżącej, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, w związku naruszeniem przepisów postępowania, mającym wpływ na treść wydanego wyroku, a także błędną wykładnią i niewłaściwym zastosowaniem przepisów prawa materialnego, co stanowiło jednocześnie rażące naruszenie prawa unijnego. Nieprawidłowe działanie organu rentowego, a następnie zaniechanie Sądu Apelacyjnego, doprowadziły do sytuacji, w której prawomocnie została rozstrzygnięta kwestia obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz Pracy., a nie zostało jeszcze prawomocnie rozstrzygnięte czy skarżąca podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej w Polsce przy aktualnym transgranicznym zbiegu tytułów do ubezpieczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo wywołują poważne wątpliwości interpretacyjne, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, pozwalających Sądowi Najwyższemu na wstępną selekcję spraw, które będą merytorycznie rozpoznane (tzw. przedsąd). Ustawodawca uznaje za doniosłe zadania Sądu Najwyższego związane przede wszystkim z doskonaleniem wykładni prawa i jego stosowania, ujednolicaniem orzecznictwa, rozwojem jurysprudencji, a

w dalszej kolejności zadania polegające na eliminacji w dostępnych granicach orzeczeń niegodnych ochrony ze względu na oczywiste naruszenie prawa lub wydanie ich w warunkach nieważności. Wymagania konstrukcyjne skargi określa art. 398⁴ § 1 i 2 k.p.c., nakładając na skarżącego obowiązek zawarcia w skardze wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania oraz jego uzasadnienia.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Z kolei zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymagania konstrukcyjne tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że istnieje przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie. Z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego, służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem orzecznictwa, skarga jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., jeżeli zaskarżone skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna od razu, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNAPiUS 2003 nr 18, poz. 437). Oczywiste naruszenie prawa jest możliwe do

przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538).

Powołanie się przez skarżącą na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje ją zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej na pierwszy rzut oka, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, to jest podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695).

W ocenie Sądu Najwyższego, wniosek skarżącej o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia opisanych kryteriów. Skarżąca w swojej argumentacji powołuje się na procedury prawa Unii Europejskiej mające na celu rozstrzygnięcie kolizji między tytułami ubezpieczenia (zabezpieczenia) społecznego powstałymi równolegle w różnych Państwach Członkowskich UE. W toku obecnej sprawy skarżąca dążyła do zakwestionowania jej statusu jako podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu w Polsce (i zobowiązanej do opłacania składek z tego tytułu).

W związku z takim przedstawieniem sporu przez skarżącą należy zauważyć, że Sąd *meriti* prawidłowo zidentyfikował przedmiot rozpoznawanej sprawy, podkreślając, że została ona zainicjowana odwołaniem od decyzji organu rentowego ustalającej wysokość zaległości składkowych ubezpieczonej, a nie sam tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym (oraz ustawodawstwo właściwe z punktu widzenia podlegania tym ubezpieczeniom). Przedmiotem sporu nie było ustalenie właściwego ustawodawstwa w zakresie zabezpieczenia społecznego skarżącej, ani też ponowne ustalenie tego na podstawie art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zarzut rażącego naruszenia przez Sąd Apelacyjny przepisów prawa krajowego i europejskiego, a dokładniej zarzut niezastosowania

przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej, wykracza poza przedmiot rozpoznawanego sporu.

Z ukształtowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego i poglądów doktryny wynika jednoznacznie, że przeniesienie sprawy na drogę sądową przez wniesienie odwołania od decyzji organu rentowego ogranicza się do okoliczności uwzględnionych w decyzji, a spornych między stronami; poza tymi okolicznościami spór sądowy nie może zaistnieć (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601 oraz z 25 maja 1999 r., II UKN 622/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 591). Przed sądem ubezpieczony może żądać jedynie korekty stanowiska zajętego przez organ rentowy i wykazywać swoją rację, odnosząc się do przedmiotu sporu objętego zaskarżoną decyzją, natomiast nie może żądać czegoś, o czym organ rentowy nie decydował.

Z tego względu odwołanie wnoszone od decyzji organu ubezpieczeń społecznych nie ma charakteru samodzielnego żądania, a jeżeli takie zostanie zgłoszone, sąd nie może go rozpoznać, lecz zobowiązany jest postąpić zgodnie z art. 477¹⁰ § 2 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 września 2010 r., II UK 84/10, LEX nr 661518).

Kontrolna rola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej, bowiem zgodnie z systemem orzekania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w postępowaniu wywołanym odwołaniem do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji (art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c.) w granicach jej treści i przedmiotu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210).

W niniejszej sprawie przedmiotem zaskarżonej decyzji nie było ustalenie ustawodawstwa właściwego, lecz ustalenie zaległych należności składkowych osoby, której podleganie ustawodawstwu polskiemu zostało już prawomocnie rozstrzygnięte. W konsekwencji, zarzuty skarżącej skierowane wobec Sądu Apelacyjnego odnoszące się do ustalenia ustawodawstwa właściwego, jako lokujące się poza sporem, nie mogą świadczyć o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

Na marginesie – w związku z powoływaniem się przez skarżącą na wyrok wydany przez Sąd Najwyższy Republiki Słowackiej z 30 stycznia 2019 r. – należy zaznaczyć, że według oświadczenia pełnomocnika skarżącej wyrok ten uchylił decyzję słowackiej instytucji ubezpieczeniowej (S.) i przekazał do ponownego rozpoznania sprawę podlegania skarżącej ustawodawstwu słowackiemu jako właściwemu w sprawie zabezpieczenia społecznego. Jak wynika z tych informacji, wyrok ten nie przesądza definitywnie (nie rozstrzyga w sposób wiążący), jakiemu ustawodawstwu powinna podlegać skarżąca z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce i zatrudnienia na podstawie umowy o pracę na Słowacji. Uchylenie przez słowacki sąd decyzji słowackiej instytucji ubezpieczeniowej oznacza konieczność kontynuowania postępowania w kwestii właściwego ustawodawstwa. Ponadto – poza samym powołaniem się na wyrok Sądu Najwyższego Republiki Słowackiej z 30 stycznia 2019 r. – skarżąca nie dołączyła odpisu tego wyroku (ani w oryginale, ani w tłumaczeniu na język polski) do skargi kasacyjnej, w związku z czym na etapie postępowania kasacyjnego nie było możliwe ustalenie przyczyn (motywów faktycznych i prawnych) uchylenia decyzji słowackiej instytucji ubezpieczeniowej. Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej szanuje każdy wyrok Sądu Najwyższego Republiki Słowackiej – nie podważa ani faktu jego wydania, ani samego rozstrzygnięcia. Nie znając jednak motywów tego orzeczenia, na podstawie samych tylko informacji uzyskanych od pełnomocnika skarżącej, nie może przyjąć, aby orzeczenie to miało wpływ na rozstrzygnięcie obecnej sprawy. Prawomocne zakończenie postępowania przed słowackimi organami – korzystne dla skarżącej (ubezpieczonej) – będzie natomiast mogło stanowić podstawę do ewentualnego wznowienia postępowania przed organami polskimi.

Mając na uwadze przedstawione argumenty, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.